

ดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต)

"อัปมาทกถา"

พระธรรมเทศนาในการบำเพ็ญพระราชกุศลถวายพระบรมศพ

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง

การพิมพ์หนังสือธรรมะเป็นอนุสรณ์และที่ระลึก นอกจากเป็นการจัดทำสิ่งซึ่งเป็นประโยชน์ที่คงอยู่เนิ่นนานแล้ว ยังเป็นการบำเพ็ญกรรมทาน คือ การให้ธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสสรรเสริญว่าเป็นทานอันยอดเยี่ยมอีกด้วย ผู้ปฏิบัติเช่นนี้จึงได้ชื่อว่ามีส่วนร่วมเผยแพร่ธรรม อันจักอำนวยประโยชน์สุขที่แท้จริงแก่ประชาชน

ธรรมสภา จัดพิมพ์หนังสือธรรมะที่ดีมีคุณภาพ อุดมด้วยเนื้อหาสาระ เป็นที่ระลึก ในทุกโอกาสของงานประเพณี เป็นการใช้จ่ายเงินที่มีคุณค่าและให้ประโยชน์อย่างถูกต้อง ท่านที่เห็นคุณค่าและประสงค์จัดพิมพ์เผยแพร่เป็นกรรมทานโปรดติดต่อที่

สำนักพิมพ์ธรรมสภา : ๓๕/๒๗๐ จรัลสนิทวงศ์ ๖๒ บางพลัด กท. ๑๐๗๐๐
โทร. ๔๓๔-๔๒๖๗, ๔๓๔-๓๕๖๖ ฝ่ายบริการจัดพิมพ์ โทร. ๔๓๔-๔๕๔๔

โปรดช่วยสมทบค่าจัดพิมพ์ เล่มละ ๑๕.- บาท

การให้ธรรมะย่อมชนะการให้ทั้งปวง การรับธรรมะและนำไปปฏิบัติ

ดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต)

"อัปมาทกถา"

พระธรรมเทศนาในการบำเพ็ญพระราชกุศลถวายพระบรมศพ

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง

๒
๕
๗
๘
๙

คำนำของผู้จัดพิมพ์

การเสด็จสู่สวรรคาลัยของสมเด็จพระศรีบรมราชชนนี เป็นการสูญเสียครั้งสำคัญของปวงพสกนิกร ทุกหมู่เหล่าต่างพากันโศกอาดูรด้วยรักในพระองค์สมเด็จพระย่าผู้ทรงคุณประเสริฐ

พระธรรมเทศนาที่พระมหาเถระ และพหุลายได้รับพระราชทานถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในงานบำเพ็ญพระราชกุศลพระบรมศพ และสมเด็จพระย่า ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ในพระราชวังนั้น แต่ละกัณฑ์มีคุณค่าที่เห็นได้เด่นชัด ๔ คือ หนึ่ง เป็นคติธรรมในทางพระพุทธศาสนา สดเตือนความทรงจำให้รำลึกถึงองค์สมเด็จพระศรีบรมราชชนนีโดยตรง

พระธรรมเทศนาเรื่อง ‘อัปปมาทกถา’ ของพระคุณท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺต) พระราชทานถวาย เมื่อวันที่ ๒๖ มกราคม พ.ศ. ๒

คำนำของผู้จัดพิมพ์

การเสด็จสู่สวรรคาลัยของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เป็นการสูญเสียครั้งสำคัญของปวงชนชาวไทย พลสณิกกร ทุกหมู่เหล่าต่างพากันโศกอาดูรด้วยความอาลัยรักในพระองค์สมเด็จย่าผู้ทรงคุณประเสริฐ

พระธรรมเทศนาที่พระมหาเถระ และพระเถระทั้งหลายได้รับพระราชทานถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในงานบำเพ็ญพระราชกุศลพระบรมศพ และพระบรมอัฐิ สมเด็จย่า ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวังนั้น แต่ละกัณฑ์มีคุณค่าที่เห็นได้เด่นชัด ๒ ประการ คือ หนึ่ง เป็นคติธรรมในทางพระพุทธศาสนา สอง เป็นการเตือนความทรงจำให้รำลึกถึงองค์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีโดยตรง

พระธรรมเทศนาเรื่อง 'อัมปมาทกถา' ของพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) รับพระราชทานถวาย เมื่อวันที่ ๒๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๙ เวลา

Call No.BQ.4570.L5 w3350 2539 ค.3

Date... 8 ก.ย. 2543

Acc. No... 0390

๑๒.๐๐ น. นั้น เป็นพระธรรมเทศนาอีกเรื่องหนึ่งที่ทรงคุณค่า ๒ ประการ ดังกล่าวข้างต้น ธรรมสภาพิจารณาเห็นว่าควรเผยแพร่พระธรรมเทศนา^{นี้} ในรูปแบบหนังสือเล่มเล็ก จัดพิมพ์ด้วยกระดาษคุณภาพพิเศษเพื่อให้หนังสือสวยงามและกระจายไปสู่สาธารณชนได้อย่างกว้างขวางและทั่วถึงยิ่งขึ้น เป็นการเผยแพร่ธรรมะของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในขณะเดียวกันก็เป็นการจารึกพระเกียรติคุณในพระองค์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีในรูปแบบพระธรรมเทศนา เป็นรูปเล่มหนังสือ อันจักปรากฏอยู่ในบรรณพิภพตราบนานเท่านาน

ธรรมสภาจึงได้กราบบังคมทูลขออนุญาต พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎก ตีพิมพ์พระธรรมเทศนาเรื่อง ‘อัปมาทกถา’ และพระเดชพระคุณฯ ก็ได้มีเมตตาอนุญาตให้จัดพิมพ์ได้ตามความประสงค์ ธรรมสภาใคร่ขอกราบบังคมทูลขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

หนังสือพระธรรมเทศนาเล่มนี้ จักแพร่หลายยิ่งขึ้นเมื่อท่านสาธุชนช่วยกันพิมพ์เพื่อเป็นธรรมบรรณาการใน

งานพิธีต่างๆ ทำให้ท่านที่ได้รับหนังสือเล่มนี้ร่วมชื่นชม และได้ประโยชน์จากการจัดพิมพ์ของท่าน พระราชกรณียกิจของสมเด็จพระเจ้าที่ทรงดำเนินกาหนังสือธรรมะเป็นธรรมทานมาโดยตลอดพระชนม์ของท่าน อีกทั้งยังเป็นการประกาศสดุดีเผยแพร่พระองค์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ‘สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง’ ของปวงชนชาวไทย ให้แผ่กว้างไปทั่วตลอดกาลนาน

สุดท้ายนี้ ธรรมสภาหวังว่า กุศลเจตนาพิมพ์พระธรรมเทศนา ‘อัปมาทกถา’ คงจะช่วยนี้สำเร็จประโยชน์สมดังความประสงค์ บุญกุศลการเผยแผ่ธรรมในครั้งนี้ ธรรมสภาขอถวายแด่กุศลแด่องค์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ‘ย่า’ ผู้เป็นที่รักและเทิดทูนของพสกนิกรชาวไทย.

ด้วยความสุจริตและทวิ
ธรรมสภาบรรณาการให้โลกได้พบค:

นั้น เป็นพระธรรมเทศนาอีกเรื่องหนึ่งที่ทรงคุณ
การ ดังกล่าวข้างต้น ธรรมสภาพิจารณาเห็นว่า
พระธรรมเทศนาฉบับนี้ ในรูปแบบหนังสือเล่มเล็ก
เผยแพร่คุณภาพพิเศษเพื่อให้หนังสือสวย
ะขายไปสู่สาธารณชนได้อย่างกว้างขวางและ
เป็นการเผยแพร่ธรรมะของสมเด็จพระสัมมา
ในขณะเดียวกันก็เป็นการจารึกพระเกียรติคุณ
สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีในรูป
รเทศนา เป็นรูปเล่มหนังสือ อันจักปรากฏอยู่
เพตราบนานเท่านาน

สภาจึงได้กราบบังคมทูลขออนุญาต พระเดชพระ
คุณพระธรรมปิฎก ตีพิมพ์พระธรรมเทศนาเรื่อง
า' และพระเดชพระคุณฯ ก็ได้มีเมตตาอนุญาต
ได้ตามความประสงค์ ธรรมสภาใคร่ขอกราบ
บพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอพระธรรมเทศนาเล่มนี้ จักแพร่หลายยิ่งขึ้น
ชุมชนช่วยกันพิมพ์เพื่อเป็นธรรมบรรณาการใน

งานพิธีต่างๆ ทำให้ท่านที่ได้รับหนังสือเล่มนี้รวมอนุโมทนา
ชื่นชม และได้ประโยชน์จากการจัดพิมพ์ของท่าน อันเป็น
พระราชกรณียกิจของสมเด็จพระเจ้าที่ทรงดำเนินการจัดพิมพ์
หนังสือธรรมะเป็นธรรมทานมาโดยตลอดพระชนม์ชีพของ
ท่าน อีกทั้งยังเป็นการประกาศสดุดีเผยแพร่พระเกียรติคุณ
องค์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี 'สมเด็จพระย่า' แม่
ฟ้าหลวงของปวงชนชาวไทย ให้แผ่กว้างไปทั่วบรรณพิภพ
ตลอดกาลนาน

สุดท้ายนี้ ธรรมสภาหวังว่า กุศลเจตนาในการจัด
พิมพ์พระธรรมเทศนา 'อัปมาทกถา' คงจะช่วยให้หนังสือ
นี้สำเร็จประโยชน์สมดังความประสงค์ บุญกุศลอันใดจาก
การเผยแพร่ธรรมในครั้งนี้ ธรรมสภาขอถวายเป็นพระราช
กุศลแด่องค์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี 'สมเด็จพระ
ย่า' ผู้เป็นที่รักและเทิดทูนของพสกนิกรชาวไทย.

ด้วยความสุจริตและหวังดี
ธรรมสภาปรารถนาให้โลกได้พบความสุขสงบ

การดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต)

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
ตสฺมา หิ ตสฺส ภควโต สาสนे
อปฺปมตฺโต สทา นมสฺสมนุสฺสิกฺเขตฺติ ภควาติ ฯ
(๒๕/๔)

"อัปมาทกถา"

พระธรรมเทศนาในการบำเพ็ญพระราชกุศลถวายพระบรมศพ
สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง
วันศุกร์ที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๖๔ เวลา ๑๘.๕๕ น.

บัดนี้ จักรับพระราชทานถวายวิสาขนา พระ
อัปมาทกถา จลองพระเดชคุณพระคุณ ประดับ
บาร์มี ในการพระราชกุศลทักษิณานุประทาน ซึ่ง
บพิตรพระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประ
บำเพ็ญถวายแด่สมเด็จพระบรมบพิตร สมเด็จพระศ
บรมราชชนนี ด้วยอำนาจพระกตัญญูทเวทิตาธร
มันในพระราชหฤทัย สมดังนัยแห่งพระพุทธภาษิต

การดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต)

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
ตสฺมา ทิ ตสฺส ภควโต สาสเน
อปปมตฺโต สทา นมสฺสมนุสฺสึเกหิ ภควาติ ฯ

(๒๕/๔๒๑)

บัดนี้ จักรับพระราชทานถวายวิสัชนา พระธรรมเทศนา
อปปมาทกถา จลองพระเดชคุณพระคุณ ประดับพระปัญญา
บารมี ในการพระราชกุศลทักษิณานุประทาน ซึ่งสมเด็จพระ
บพิตรพระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรง
บำเพ็ญถวายแด่สมเด็จพระบรมบพิตร สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ด้วยอำนาจพระกตัญญูกตเวทีตาธรรม อันสถิต
มั่นในพระราชหฤทัย สมดังนัยแห่งพระพุทธภาษิตว่า "ความ

"อปปมาทกถา"

รวมเทศนาในการบำเพ็ญพระราชกุศลถวายพระบรมศพ
สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง
วันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๕๙ เวลา ๑๘.๔๕ น.

กตัญญูกตเวที เป็นภูมิธรรมของคนดี" ที่เรียกว่า 'สัปปุริสชน'

สมเด็จพระบรมพิตร สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้ทรงบำเพ็ญพระคุณูปการแก่ประเทศชาติและประชาชนชาวไทยอย่างไพศาลเป็นอเนกประการ ปรากฏเป็นที่ประจักษ์ในจิตใจของพสกนิกรทั่วทั้งแผ่นดิน อันเป็นที่มาแห่งความจงรักภักดีอย่างบริสุทธิ์ใจ ดังที่ประชาชนทุกท้องถิ่นได้พากันแสดงออกอย่างเป็นไปเอง โดยมิต้องมีการเรียกร้องกำหนดใดๆ เป็นเช่นเดียวกันทั้งในสมัยที่ยังทรงพระชนม์อยู่ และเมื่อเสด็จลี้ลับแล้วสู่สวรรคาลัย อาการแสดงออกของราษฎรทั้งหลาย เป็นคำประกาศอันชัดเจนเหนือกว่าคำบรรยายใดๆ ดังตัวอย่างที่ประจักษ์ คือการที่ประชาชนทั้งในกรุง ในเมือง และทั่วทุกถิ่นแม่ห่างไกล ได้หลั่งไหลมาถวายบังคมพระบรมศพ นับแต่เสด็จสวรรคตอย่างเนืองแน่นตลอดมา

ความรู้สึกซาบซึ้งชื่นชมสนิทใจในพระเมตตาและมหากรุณาคุณของพระองค์นั้น ประชาชนได้แสดงออกแล้วในพระนามที่พร้อมกันน้อมถวายว่า 'สมเด็จพระย่า' และ 'แม่ฟ้าหลวง' เป็นความรู้สึกตอบสนองต่อการที่ได้อุทิศพระองค์เพื่อประโยชน์สุขของราษฎรทั่วดินแดน ทั้งในเมืองและชนบท ตลอดจนหมู่

ชนชาวเขาทั้งหลาย จนไม่จำเป็นต้องอธิบายขยายความ

หากจะกล่าวรวบรัดโดยสังเขป พระคุณของสมเด็จพระบพิตร สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ที่เป็นอย่างที่จะสรุปได้เป็น ๒ ประการ กล่าวคือ

ประการที่ ๑ ทรงเป็นพระบรมราชชนนี ทรงสถานะ แห่งพระบรมราชบุรพการี และโดยพระคุณเป็นพระมารดาผู้ประเสริฐ ได้ทำให้ประเทศไทยมีสมทรรมิกราชาธิราช ผู้ทรงพระคุณเป็นที่พึ่งพำนักของประชาราษฎร์ นำประเทศชาติพ้นภัยอันตรายที่ตลอดมา

ประการที่ ๒ ทรงเป็นพระศรีนครินทร ดำรงเป็นมิ่งขวัญแห่งแผ่นดินไทย ด้วยได้ทรงอุทิศทั้งกำลัง พระหฤทัย และพระปรีชาญาณ ในการทรงบำราชกรณียกิจ เพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชน โดยทุกถิ่นสถาน โดยเฉพาะถิ่นทุรกันดาร ทรงเป็นผู้บำเพ็ญการสงเคราะห์ประชาชนอย่างไม่หยุดยั้ง แม้สู่วัยชรา จนตลอดถึงเมืองปลายแห่งพระชนมายุก็ตาม

พระคุณแห่งสมเด็จพระบรมพิตร สมเด็จพระศรี

วที เป็นภูมิธรรมของคนดี" ที่เรียกว่า 'สัปปุริสชน'

จบรมบพิตร สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
 ญพระคุณูปการแก่ประเทศชาติและประชาชนชาว
 ศาลเป็นอเนกประการ ปรากฏเป็นที่ประจักษ์ในจิต
 ฆิกรทั่วทั้งแผ่นดิน อันเป็นที่มาแห่งความจงรักภักดี
 ธิใจ ดังที่ประชาชนทุกท้องถิ่นได้พากันแสดงออก
 เอง โดยมีต้องมีการเรียงรังกำหนดใดๆ เป็นเช่น
 นสมัยที่ยังทรงพระชนม์อยู่ และเมื่อเสด็จล่วงลับ
 าลัย อาการแสดงออกของราษฎรทั้งหลาย เป็น
 วันชัดเจนเหนือกว่าคำบรรยายใดๆ ดังตัวอย่างที่
 อกการที่ประชาชนทั้งในกรุง ในเมือง และทั่วทุกถิ่น
 ได้หลั่งไหลมาถวายบังคมพระบรมศพ นับแต่
 ต่ออย่างเนืองแน่นตลอดมา

รู้สึกซาบซึ้งชื่นชมสนิทใจในพระเมตตาและมหา-
 ิงพระองค์นั้น ประชาชนได้แสดงออกแล้วในพระ
 กันน้อมถวายว่า 'สมเด็จพระย่า' และ 'แม่ฟ้าหลวง'
 ักตอบสนองต่อการที่ได้อุทิศพระองค์เพื่อประโยชน์
 ุรทั่วดินแดน ทั้งในเมืองและชนบท ตลอดจนหมู่

ชนชาวเขาทั้งหลาย จนไม่จำเป็นต้องอธิบายขยายความ

หากจะกล่าวรวบรัดโดยสังเขป พระคุณของสมเด็จพระ
 บพิตร สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ที่เป็นข้อยิ่งใหญ่
 คงจะสรุปได้เป็น ๒ ประการ กล่าวคือ

ประการที่ ๑ ทรงเป็นพระบรมราชชนนี ทรงดำรงพระ
 สถานะ แห่งพระบรมราชบุรพการี และโดยพระคุณแห่งความ
 เป็นพระมารดาผู้ประเสริฐ ได้ทำให้ประเทศไทยมีสมเด็จพระ
 มหาธรรมิกราชาธิราช ผู้ทรงพระคุณเป็นที่พึ่งพำนักอันยิ่งใหญ่
 ของปวงประชาราษฎร์ นำประเทศชาติพ้นภัยอันตรายที่ร้ายแรงได้
 ตลอดมา

ประการที่ ๒ ทรงเป็นพระศรีนครินทรา ดำรงพระสถานะ
 เป็นมิ่งขวัญแห่งแผ่นดินไทย ด้วยได้ทรงอุทิศทั้งพระวรกาย
 กำลัง พระฤทัย และพระปรีชาญาณ ในการทรงบำเพ็ญพระ
 ราชกรณียกิจ เพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชน โดยเสด็จไปทั่ว
 ทุกถิ่นสถาน โดยเฉพาะถิ่นทุรกันดาร ทรงเป็นผู้นำในการ
 บำเพ็ญการสงเคราะห์ประชาชนอย่างไม่หยุดยั้ง แม้จะทรงล่วง
 สู่วัยชรา จนตลอดถึงเบื้องปลายแห่งพระชนมายุก็ตาม

พระคุณแห่งสมเด็จพระบรมบพิตร สมเด็จพระศรีนครินทรา

บรมราชชนนี ที่ได้ทรงบำเพ็ญแก่ประเทศชาติ ประชาชน หรือ สังคมไทย โดยตรงก็ตาม โดยอ้อมก็ตาม ทั้งสองประการนั้น ย่อมเกิดสืบเนื่องมาแต่พระคุณสมบัติแห่งพระองค์ ที่ทรงดำรง อยู่ในธรรม

ธรรมที่ทรงดำรงย่อมมีมากมาย ดังเช่น พระเมตตา พระกรุณา พระปรีชา พระจาคธรรม คือความเสียสละ พระวิริยะ อุทสาหะ และพระราชศรัทธา เป็นต้น แต่พระคุณทั้งหมดนั้น ปรากฏผลจริงจังแจ้งชัด เพราะทรงบำเพ็ญด้วยความไม่ประมาท

ความไม่ประมาท เป็นธรรมสำคัญอย่างยิ่ง พระพุทธเจ้า ตรัสเน้นตรัสย้ำจนกระทั่งแม้จะเสด็จดับขันธปรินิพพาน ก็เป็น พระดำรัสสอนครั้งสุดท้าย ที่เรียกว่า ‘ปัจฉิมวาจา’

ลักษณะสำคัญของความไม่ประมาท คือ ความเป็นอยู่ อย่างไม่ขาดสติ สติ แปลว่า ความระลึก ความนึก หมายความว่า มีความตื่นตัว คอยระลึกคอยนึกอยู่ เพื่อดึง เพื่อดึงจิตใจ เอาไว้ให้อยู่และให้ดำเนินไปกับสิ่งที่ถูกต้องดีงาม เป็นคุณเป็น ประโยชน์ และไม่ยอมให้จิตใจไหลออกไปกับความชั่ว และสิ่ง ที่เป็นโทษอันจะก่อให้เกิดความเสื่อมเสียหาย^๑

บุคคลที่ดำเนินชีวิตเป็นอยู่อย่างมีสติ จิตใจย่อมอยู่กับ

สิ่งที่ถูกต้องดีงามเป็นคุณเป็นประโยชน์ที่จะพึงกระทำ เลื่อนไหลไปตามสิ่งเสียหายเสื่อมทรามและความชั่วร้าย เพราะสติกำกับจิตใจไว้กับความดีงาม และกีดกันจิต จากความชั่วทรามเสียหาย^๒

บุคคลผู้เป็นอยู่อย่างไม่ขาดสติ คือมีสติกำกับ การดำเนินชีวิตอย่างนี้เรียกว่า เป็นผู้ไม่ประมาท ความไม่ประมาทจึงหมายถึง ความไม่ละเลย ไม่ทอดทิ้ง ไม่นอนใจ ตัว ไม่ปล่อยเวลา ไม่เฉื่อยชา ไม่ผัดเพี้ยน ตลอดจน ระเรังมัวเมา โดยเฉพาะการมีความกระตือรือร้นใส่ใจ ตื่นตัวอยู่เสมอ ไม่ปล่อยตัวปล่อยใจให้ตกหรือถลาล ความเสื่อมเสียหายและไม่ทิ้งโอกาสแห่งการสร้างสัจเจริญก้าวหน้าองกาม

ความไม่ประมาทนั้นแสดงเด่นชัดออกมาที่ก เวลาให้เป็นประโยชน์ ดังพุทธพจน์ที่ตรัสสอนให้ ี ณะอย่างมีสติ ไม่ให้เสียเปล่า

ความว่า ขโณ โว มา อุปัจจคา

แปลความว่า ขณะอย่าได้ล่วงผ่านทั้งหลายไปเ หมายความว่า พึงใช้เวลาอย่างมีค่าให้ได้ประโยชน์

นี้ ที่ได้ทรงบำเพ็ญแก่ประเทศชาติ ประชาชน หรือ
โดยตรงก็ตาม โดยอ้อมก็ตาม ทั้งสองประการนั้น
บเนื่องมาแต่พระคุณสมบัติแห่งพระองค์ ที่ทรงดำรง

มที่ทรงดำรงย่อมมีมากมาย ดังเช่น พระเมตตา พระ
ปรีชา พระจาคธรรม คือความเสียสละ พระวิริยะ
และพระราชศรัทธา เป็นต้น แต่พระคุณทั้งหมดนั้น
จริงจังแจ้งชัด เพราะทรงบำเพ็ญด้วยความไม่ประมาท
ไม่ประมาท เป็นธรรมสำคัญอย่างยิ่ง พระพุทธเจ้า
รัย้าจนกระทั่งแม้จะเสด็จดับขันธปรินิพพาน ก็เป็น
จนครั้งสุดท้าย ที่เรียกว่า 'ปัจฉิมวาจา'

หะสำคัญของความไม่ประมาท คือ ความเป็นอยู่
ดสติ สติ แปลว่า ความระลึก ความนึก หมายถึงความ
ตื่นตัว คอยระลึกคอยนึกอยู่ เพื่อดึง เพื่อดึงจิตใจ
ุและให้ดำเนินไปกับสิ่งที่ถูกต้องดีงาม เป็นคุณเป็น
และไม่ยอมให้จิตใจไกลออกไปกับความชั่ว และสิ่ง
ันจะก่อให้เกิดความเสื่อมเสียหาย

าลที่ดำเนินชีวิตเป็นอยู่อย่างมีสติ จิตใจย่อมอยู่กับ

สิ่งที่ถูกต้องดีงามเป็นคุณเป็นประโยชน์ที่จะพึงกระทำ และไม่
เลื่อนไหลไปตามสิ่งเลวร้ายเสื่อมทรามและความชั่วร้ายทั้งหลาย
เพราะสติกำกับจิตใจไว้กับความดีงาม และกีดกันจิตใจออกไป
จากความชั่วทรามเสียหาย

บุคคลผู้เป็นอยู่อย่างไม่ขาดสติ คือมีสติกำกับจิตใจใน
การดำเนินชีวิตอย่างนี้เรียกว่า เป็นผู้ไม่ประมาท ความไม่ประ-
มาทจึงหมายถึง ความไม่ละเลย ไม่ทอดทิ้ง ไม่นอนใจ ไม่ปล่อย
ตัว ไม่ปล่อยเวลา ไม่เฉื่อยชา ไม่ผัดผ่อน ตลอดจนไม่หลง
ระเริงมัวเมา โดยเฉพาะการมีความกระตือรือร้นใส่ใจชวนชวน
ตื่นตัวอยู่เสมอ ไม่ปล่อยตัวปล่อยใจให้ตกหรือถล่นไปในทาง
ความเสื่อมเสียหายและไม่ทิ้งโอกาสแห่งการสร้างสรรค์ความ
เจริญก้าวหน้าองงาม

ความไม่ประมาทนั้นแสดงเด่นชัดออกมาที่การรู้จักใช้
เวลาให้เป็นประโยชน์ ดังพุทธพจน์ที่ตรัสสอนให้ใช้เวลาทุก
ขณะอย่างมีสติ ไม่ให้เสียเปล่า

ความว่า ขโณ โว มา อุปัจจคา

แปลความว่า ขณะอย่าได้ล่วงท่านทั้งหลายไปเสีย

หมายความว่า พึงใช้เวลาอย่างมีค่าให้ได้ประโยชน์สูงสุด

ทำชีวิตให้ดีขึ้น แม้แต่ขณะเดียวก็อย่าให้ล่วงผ่านหมดไปเสียเปล่า

ทั้งนี้ อาจปฏิบัติผ่อนลงไปตามเกราะชีวิตนี้ว่า

อโมฆะ ทิวส์ กยิรา อปฺเปน พหุเกณ วา

แปลโดยใจความว่า เวลาแต่ละวันอย่าให้ผ่านไปเปล่า ไม่มากก็น้อยต้องให้ได้อะไรบ้าง

สิ่งที่ได้นั้น ย่อมมีหลายอย่างหลายประการ ตั้งแต่การได้วัตถุสิ่งของ ทรัพย์สินเงินทอง ได้งานการก้าวหน้าไป ได้บำเพ็ญประโยชน์ ได้ทำบุญทำทาน ได้เรียนรู้ศิลปวิทยาการ ได้เพิ่มพูนคุณธรรม ได้ความสุขความรื่นรมย์ใจ ได้ปัญญาที่มองเห็นโลกเข้าใจชีวิตอย่างรู้เท่าทัน กล่าวสั้นๆ ว่า ได้พัฒนาชีวิตจิตใจ และทำปัญญาให้เจริญงอกงามและได้ทำประโยชน์ตนประโยชน์ผู้อื่น

ถ้าทุกวันได้บ้าง แม้ไม่มาก ก็จะค่อยเพิ่มทวีขึ้นไปตามกาล วันเวลาจะไม่ว่างเปล่า เป็นการปฏิบัติในวิถีแห่งความไม่ประมาท ท่านจึงแนะนำให้ปฏิบัติให้ได้บ้างทุกวัน และพัฒนาให้ได้สิ่งที่ประณีตยิ่งขึ้นไปตามนัยแห่งธรรมภาสิตนี้

บุคคลผู้ประมาทนั้น มีอาการที่แสดงออกต่างๆ มากมายหลายอย่าง บ้างก็เกียจคร้าน เห็นแก่ความสะดวกสบาย จะเอา

แต่ที่ง่าย ๆ บ้างก็หลงเพลินเพลินมัวเมาหมกมุ่น บ้างก็ชอบตามใจตนเอง พ่ายแพ้แก่ใจที่ปรารถนา ปฏิบัติไปตามเหตุผลหรือธรรมที่เห็นด้วยปัญญา อย่างหนึ่งคือ การมองข้ามความสำคัญของการเวลา พยายามอยู่เรื่อยไป รวมทั้งความเมื่อย เมาในความไร้ชีวิต คิดว่าเรายังเด็กยังหนุ่มยังสาว จะอยู่ไปอีกนานของเราแข็งแรงดี ไม่เป็นอะไร หรือมองเห็นชีวิตเป็นอยู่ตลอดไป ไม่รู้จักแก่จืดตาย ทำให้ปล่อยและปล่อยเวลาผ่านไป ไม่เร่งรัดทำกิจการและบำเพ็ญบุญดีกว่าจะรู้ตัวก็สายเกินไป

ในสังคมที่เรียกกันว่าเจริญนี้ มีเครื่องกล่อมกลายชีวิตมากมาย ซึ่งหากไม่ระมัดระวัง และไม่รู้จักถูกต้องหรือให้พอดี ก็จะมีโทษเป็นเหตุให้เกิดความเลื่อมความพินาศมาให้ทั้งแก่ชีวิตและสังคม

สิ่งกล่อมหรือเครื่องกล่อมนั้น หมายถึง สิ่งให้ชุ่มชื้น ให้ผ่อนคลายสงบลง ให้เพลินเพลินไประยะหนึ่ง แม้มีทุกข์บีบคั้น มีภัยคุกคามอยู่ ก็ชั่วใจ สิ้นทุกซ์ หลบปัญหาไปได้ตลอดเวลานั้นๆ

จึงมากยิ่งขึ้น แม้แต่ขณะเดียวก็อย่าให้ล่วงผ่านหมด

า

้อาจปฏิบัติผ่อนลงไปตามธรรมชาตินี้ว่า

เฒ่ ทิวส์ กยิรา อปเปน พทุเคน วา

ลโดยใจความว่า เวลาแต่ละวันอย่าให้ผ่านไปเปล่า
อยต้องให้ได้อะไรบ้าง

ี่ได้นั้น ย่อมมีหลายอย่างหลายประการ ตั้งแต่การได้
ง ทรัพย์สินเงินทอง ได้งานการก้าวหน้าไป ได้บำเพ็ญ
ได้ทำบุญทำทาน ได้เรียนรู้ศิลปวิทยาการ ได้เพิ่มพูน
ได้ความสุขความรื่นรมย์ใจ ได้ปัญญาที่มองเห็นโลก
อย่างรู้เท่าทัน กล่าวสั้นๆ ว่า ได้พัฒนาชีวิตจิตใจ และ
ให้เจริญงอกงามและได้ทำประโยชน์ตนประโยชน์ผู้อื่น
ทุกวันได้บ้าง แม้ไม่มาก ก็ค่อยๆ เพิ่มขึ้นไปตาม
ลาจะไม่ว่างเปล่า เป็นการปฏิบัติในวิถีแห่งความไม่
ท่นจึงแนะนำให้ปฏิบัติให้ได้บ้างทุกวัน และพัฒนา
ประณิตยิ่งขึ้นไปตามนัยแห่งธรรมชาตินี้

คลผู้ประมาทนั้น มีอาการที่แสดงออกต่างๆ มากมาย
ง บ้างก็เกียจคร้าน เห็นแก่ความสะดวกสบาย จะเอา

แต่ที่ง่ายๆ บ้างก็หลงเพลินเพลินมัวเมาหมกมุ่นในความสุข
บ้างก็ชอบตามใจตนเอง พ่ายแพ้แก่ใจที่ปรารถนา ไม่สามารถ
ปฏิบัติไปตามเหตุผลหรือธรรมที่เห็นด้วยปัญญา สาเหตุสำคัญ
อย่างหนึ่งคือ การมองข้ามความสำคัญของกาลเวลาที่ทำให้ผัด
เพี้ยนอยู่ร่ำไป รวมทั้งความเมาวัย เมาในความไร้โรค และเมา
ชีวิต คิดว่าเรายังเด็กยังหนุ่มยังสาว จะอยู่ไปอีกนาน ร่างกาย
ของเราแข็งแรงดี ไม่เป็นอะไร หรือมองเห็นชีวิตเหมือนดังจะ
เป็นอยู่ตลอดไป ไม่รู้จักแก่จกตาย ทำให้ปล่อยตัวปล่อยใจ
และปล่อยเวลาผ่านไป ไม่เร่งรัดทำกิจการและบำเพ็ญความดี
กว่าจะรู้ตัวก็สายเกินไป

ในสังคมที่เรียกกันว่าเจริญนี้ มีเครื่องกล่อมจิตและผ่อน
คลายชีวิตมากมาย ซึ่งหากไม่ระมัดระวัง และไม่รู้จักปฏิบัติให้
ถูกต้องหรือให้พอดี ก็จะมีโทษเป็นเหตุให้เกิดความประมาท
นำความเสื่อมความพินาศมาให้ทั้งแก่ชีวิตและสังคม

สิ่งกล่อมหรือเครื่องกล่อมนั้น หมายถึง สิ่งที่ประโลมใจ
ให้ชุ่มชื้น ให้ผ่อนคลายสงบลง ให้เพลินเพลินไปได้คราวหนึ่ง
ระยะหนึ่ง แม้มีทุกข์บีบคั้น มีภัยคุกคามอยู่ ก็ช่วยให้ได้พักจิต
ใจ สัมทุกข์ หลบปัญหาไปได้ตลอดเวลานั้นๆ

อย่างไรก็ตาม สิ่งกล่อมไม่ได้แก้ปัญหาก็แก้ และไม่ได้ทำทุกซีให้หมดไป หากติดเพลินอยู่กับสิ่งกล่อม ก็จะกลายเป็นความประมาท ที่จะนำสู่ความเสื่อมความพินาศต่อไป

สิ่งกล่อมบางประเภทมีโทษมากหรือร้ายแรง หากคนได้ยาก โดยเฉพาะจำพวกอบายมุขทั้งหลาย เช่น การติดสุรา และสิ่งเสพติดทั้งหลาย ความเพลิดเพลินในการพนัน การหมกมุ่น ล่าส่อนในทางเพศ และการมั่วสุมต่างๆ ทั้งหมด

กิจกรรม ความเชื่อถือ และข้อปฏิบัติบางประการ เป็นสิ่งกล่อมที่ประณีต บางอย่างไม่ใช่เป็นสิ่งกล่อมโดยตรง แต่อาจนำมาใช้เป็นสิ่งกล่อมได้ มีตัวอย่างดังเช่น การสนุกสนานบันเทิง รวมทั้งดนตรีและกีฬา ความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตลอดจนแม้แต่การบำเพ็ญสมาธิ และการปลงอนิจจัง ซึ่งจะต้องใช้ให้ถูกต้อง และโดยแยบคาย ไม่ให้คลาดเคลื่อนจากความมุ่งหมายที่แท้จริง ถ้าใช้เป็นสิ่งกล่อมก็ต้องให้อยู่ภายในขอบเขตที่พอดี เพียงให้เป็นที่พักใจชั่วคราวยาม แต่ถ้าเลยไปเป็นความติดเพลิน หรือห่วงพัว ก็คือกลายเป็นความประมาท^๓

กล่าวโดยรวบยอด ความสุข ๑ ความสำเร็จ ๑ ความดีงาม ๑ เป็นประดุจหลุมดักที่ทำให้มนุษย์ แม้ผู้ประเสริฐแล้ว

ตกลงไปในความประมาท

ผู้เข้าถึงความสุขแล้ว ก็มีความโน้มเอียงที่จะติดการเสพเสวยความสุข ชอบผัดผ่อน ไม่ปรารถนาจะชวนชวนเดินไปข้างหน้า

ผู้ประสบความสำเร็จ ก็มีความโน้มเอียงที่จะเสวยผล อย่างน้อยก็มักจะชะลอตัว หรือเฉื่อยชालง

ผู้ก้าวหน้าไปในความดีงาม ก็มักเกิดความภูมิใจในความดีงามที่ตนได้ตนถึง ทำให้ความดีงามนั้น คุณงามความดีที่สูงขึ้นไป

ด้วยเหตุนี้ พระพุทธเจ้าจึงตรัสเรียกแม้แต่บุคคล ผู้บรรลุธรรมวิเศษ มีภูมิธรรมสูงขึ้นไปแล้ว ฟังพอใจ เฉื่อยชะลอการปฏิบัติลงว่าเป็น 'ปมาทวิหา' ผู้อยู่ด้วยความประมาท

ความไม่ประมาทมีความสำคัญดังนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสสอนย้ำเตือนให้ไม่ประมาท หมั่นศึกษาพัฒนาไป ดังพุทธพจน์ที่ยกไว้เป็นนิกเขปบทว่า

ตสุมา หิ ตสฺส ภควโต สาสเน เป็นต้น

แปลว่า เพราะฉะนั้นแล ฟังเป็นผู้ไม่ประมาท

งไรก็ตาม สิ่งกล่อมไม่ได้แก้ปัญหาที่แท้ และไม่ได้
เมดไป หากติดเพลินอยู่กับสิ่งกล่อม ก็จะกลายเป็น
าท ที่จะนำสู่ความเสื่อมความพินาศต่อไป

ล่อมบางประเภทมีโทษมากหรือร้ายแรง หากคนได้
เฉพาะจำพวกอบายมุขทั้งหลาย เช่น การติดสุรา
ติดทั้งหลาย ความเพลิดเพลินในการพนัน การ
เล่นในทางเพศ และการมั่วสุมต่างๆ ทั้งหลาย

ธรรม ความเชื่อถือ และข้อปฏิบัติบางประการ เป็น
ระณีใด บางอย่างไม่ใช่เป็นสิ่งกล่อมโดยตรง แต่
เป็นสิ่งกล่อมได้ มีตัวอย่างดังเช่น การสนุกสนาน
ทั้งดนตรีและกีฬา ความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตลอด
ร่ำเพื่อสมาน และการปลงอนิจจัง ซึ่งจะต้องใช้
และโดยแยบคาย ไม่ให้คลาดเคลื่อนจากความมุง
รัง ถ้าใช้เป็นสิ่งกล่อมก็ต้องให้อยู่ภายในขอบเขตที่
ห้เป็นที่พึงใจชั่วครู่ยาม แต่ถ้าเลยไปเป็นความติด
วังพึ่ง ก็คือกลายเป็นความประมาท^๓

ดยรวบยอด ความสุข ๑ ความสำเร็จ ๑ ความดี
ประดุจหลุมดักที่ทำให้มนุษย์ แม้ผู้ประเสริฐแล้ว

ตกลงไปในความประมาท

ผู้เข้าถึงความสุขแล้ว ก็มีความโน้มเอียงที่จะติดเพลินใน
การเสพเสวยความสุข ชอบผัดเพี้ยน ไม่ปรารถนาจะลุกขึ้นมา
ชวนขายเดินไปข้างหน้า

ผู้ประสบความสำเร็จ ก็มีความโน้มเอียงที่จะหยุดรอ
เสวยผล อย่างน้อยก็มักจะชะลอตัว หรือเฉื่อยชาลง

ผู้ก้าวหน้าไปในความดีงาม ก็มักเกิดความภูมิใจและพอ
ใจในความดีงามที่ตนได้ตนถึง ทำให้ความดีงามนั้นบังตนจาก
คุณงามความดีที่สูงขึ้นไป

ด้วยเหตุนี้ พระพุทธเจ้าจึงตรัสเรียกแม้แต่พระอริย-
บุคคล ผู้บรรลุธรรมวิเศษ มีภูมิธรรมสูงขึ้นไปแล้วเกิดความ
พึงพอใจ เฉื่อยชะลอการปฏิบัติลงว่าเป็น ‘ปมาทวิหารี’ แปลว่า
ผู้หยุดด้วยความประมาท

ความไม่ประมาทมีความสำคัญดังนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า
จึงตรัสสอนย้ำเตือนให้ไม่ประมาท หมั่นศึกษาพัฒนาให้ยิ่งขึ้น
ไป ดังพุทธพจน์ที่ยกไว้เป็นนิกเขปบทว่า

ตสฺมา หิ ตสฺส ภควโต สาสเน เป็นต้น

แปลว่า เพราะฉะนั้นแล พึงเป็นผู้ไม่ประมาท มีใจนอบ

น้อมหมั่นศึกษาในศาสนาของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้นทุกเมื่อดังนี้

ในโลกนี้ คนจำนวนมากเมื่อประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต ได้ลาภ ได้ยศ ร่ำรวยด้วยทรัพย์สินเงินทอง และยังใหญ่ด้วยตำแหน่งฐานะแล้ว ก็เกิดความพองใจภูมิใจ บางทีก็หลงใหลมัวเมาในความสำเร็จนั้น มุ่งแต่จะแสวงผลแห่งความสำเร็จของตน หรืออาจจะใช้ทรัพย์และอำนาจของตนเป็นเครื่องมือข่มขู่บีบบังคับคุกคามผู้อื่น ทรัพย์และอำนาจหรือลาภยศนั้น ก็กลายเป็นพิษภัยแก่ชีวิตของตนและก่อโทษทุกข์แก่สังคม เรียกว่าเป็นผู้ประมาท

ส่วนท่านผู้ไม่ประมาท เมื่อประสบความสำเร็จ ได้ลาภ และยศ มีทรัพย์และอำนาจแล้ว ไม่ลุ่มหลงมัวเมาแสวงผลนั้นอยู่ลำพังตน แต่มองเห็นเป็นโอกาสที่จะใช้ลาภและยศหรือทรัพย์และอำนาจนั้น เป็นทุนและเป็นเครื่องมือที่จะสร้างสรรค์ประโยชน์สุข ทำสิ่งที่ดีงามยิ่งขึ้นไป ให้กว้างขวางไพศาลและแผ่ไพศาล แม้เป็นชีวิตหนึ่งเดียวเกิดมา แต่ในระยะเวลาไม่นานนั้น ก็สามารถสร้างสรรค์ก่อเกิดประโยชน์สุขแก่มหาชนมากมายเป็นอเนกอนันต์ เรียกว่า เป็นผู้มีชีวิตเป็นอยู่ด้วยความไม่ประมาท

สมเด็จพระบวรมหิศร สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีพระจริยาวัตร ดำเนินเด่นชัดในหลักแห่งความไม่ประมาท ดังที่ทรงมีพระราชดำรัสสั่งสอนผู้ใกล้ชิดอยู่เนืองๆ ว่า ควรหลงตัว ลืมตัว มีความอวดดีว่าตนเก่ง ซึ่งเกิดจากประมาท ไม่ใช่ปัญญา และตรัสสอนให้รู้จักใช้ลาภยศ สิทธิ เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ พระองค์ทรงถือพระคัมภีร์ทั้งทรงสั่งสอนผู้อื่น และทรงปฏิบัติด้วยพระองค์เอง

สมเด็จพระบวรมหิศร สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงบรรลุพระสถานะแห่งลาภและยศ แต่ไม่ทรงลุ่มหลงแสวงผลแห่งลาภและยศนั้นลำพังเพื่อพระองค์ แต่ใช้ลาภและยศนั้นเป็นฐานและเป็นเครื่องมือที่จะสร้างประโยชน์สุขแก่ปวงประชาชนทั่วผืนแผ่นดินไทย แก้ปัญหาวิกฤตการณ์เช่นนี้ด้วยความหมั่นเพียร เสียสละสูง ทรงเป็นแบบอย่างแห่งการปฏิบัติชอบธรรมต่อลาภด้วยความมีพระชนมชีพแห่งความไม่ประมาท

พระคุณดังกล่าวนี้ เป็นที่ประจักษ์ชัดอยู่ในประชาชนทั้งปวง ดังปรากฏออกมาเป็นอาการแสดงศรัทธาและความเคารพบูชาอย่างยวดยิ่ง หาที่เปรียบ

ศึกษาในศาสนาของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้นทุกเมื่อดังนี้
 ลกนี้ คนจำนวนมากเมื่อประสบความสำเร็จในการ
 ได้ลาภ ได้ยศ ร่ำรวยด้วยทรัพย์สินเงินทอง และยัง
 ำแห่งฐานะแล้ว ก็เกิดความพอใจภูมิใจ บางทีก็
 วมเอาในความสำเร้จนั้น มุ่งแต่จะแสวงผลแห่งความ
 น หรืออาจจะใช้ทรัพย์และอำนาจของตนเป็นเครื่อง
 คั่นคุกคามผู้อื่น ทรัพย์และอำนาจหรือลาภยศนั้น ก็
 ะภัยแก่ชีวิตของตนและก่อโทษทุกข์แก่สังคม เรียก
 ะมาท

ท่านผู้ไม่ประมาท เมื่อประสบความสำเร็จ ได้ลาภ
 ทรัพย์และอำนาจแล้ว ไม่ลุ่มหลงมัวเมาแสวงผลนั้น
 ๖ แต่มองเห็นเป็นโอกาสที่จะใช้ลาภและยศหรือ
 านานั้น เป็นทุนและเป็นเครื่องมือที่จะสร้างสรรค์
 ๑ ทำสิ่งที่ดีงามยิ่งขึ้นไป ให้กว้างขวางไพศาลและ
 ๑ แม้เป็นชีวิตหนึ่งเดียวเกิดมา แต่ในช่วงเวลาไม่นาน
 ๑ รตสร้างสรรค์ก่อเกิดประโยชน์สุขแก่มหาชนมาก
 ๑ านันต์ เรียกว่า เป็นผู้มีชีวิตเป็นอยู่ด้วยความไม่

สมเด็จพระบรมพิตร สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
 ทรงมีพระจริยาวัตร ดำเนินเด่นชัดในหลักแห่งความไม่ประมาท
 ดังที่ทรงมีพระราชดำรัสสั่งสอนผู้ใกล้ชิดอยู่เนืองๆ ว่า คนเราไม่
 ควรหลงตัว ลุ่มตัว มีความอวดดีว่าตนเก่ง ซึ่งเกิดจากความ
 ประมาท ไม่ใช่ปัญญา และตรัสสอนให้รู้จักใช้ลาภยศ สิ่งสมมติ
 เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ พระองค์ทรงถือพระคติธรรมนี้
 ทั้งทรงสั่งสอนผู้อื่น และทรงปฏิบัติด้วยพระองค์เอง

สมเด็จพระบรมพิตร สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
 ทรงบรรลुพระสถานะแห่งลาภและยศ แต่ไม่ทรงลุ่มหลงมัวเมา
 แสวงผลแห่งลาภและยศนั้นลำพังเพื่อพระองค์ แต่ได้ทรงใช้
 ลาภและยศนั้นเป็นฐานและเป็นเครื่องมือที่จะสร้างสรรค์
 ประโยชน์สุขแก่ปวงประชาชนทั่วผืนแผ่นดินไทย และได้ทรง
 บำเพ็ญกิจการณีนี้นี้ด้วยความหมั่นเพียร เสียสละเป็นอย่าง
 สูง ทรงเป็นแบบอย่างแห่งการปฏิบัติชอบธรรมต่อลาภและยศ
 ด้วยความมีพระชนมชีพแห่งความไม่ประมาท

พระคุณดังกล่าวนี้ เป็นที่ประจักษ์ชัดอยู่ในจิตใจของ
 ประชาชนทั้งปวง ดังปรากฏออกมาเป็นอาการแสดงออกแห่ง
 ศรัทธาและความเคารพบูชาอย่างยวดยิ่ง หาที่เปรียบได้ยาก

อย่างไรก็ตาม ดังที่พุทธศาสนิกชนทั้งหลายย่อมทราบดีว่า ตามหลักแห่งพระศาสนา การบูชาอย่างสูงสุดอันประเสริฐได้แก่การบูชาด้วยการปฏิบัติ อันเรียกว่า 'ปฏิบัติบูชา' การที่สมเด็จพระบรมพิตร สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงอุทิศพระองค์บำเพ็ญความเสียสละ สงเคราะห์ ช่วยเหลือประชาชนทั้งหมดนั้น ก็เพื่อเป็นฐานเกื้อหนุนให้ประชาชนเหล่านั้นสามารถดำเนินชีวิตที่ดีงาม และนำสิ่งที่พระราชทานไปใช้สร้างสรรค์ประโยชน์สุขยิ่งขึ้นไป เป็นการสืบทอดและสานต่อพระราชดำริและพระราชกรณียกิจให้บรรลุผลสมดังพระพุทธานุญาตหมาย

โดยนัยดังวิสัยทัศน์นี้ ประชาชนผู้จงรักภักดี หากปรารถนาจะทำความเคารพบูชาแด่พระองค์สมเด็จย่าให้สมบูรณ์ เป็นการบูชาอย่างแท้จริงสูงสุด ก็ไม่พึงหยุดอยู่เพียงแค่เป็นผู้เสพสุขสรวลผลจากการบำเพ็ญความสงเคราะห์ของพระองค์เท่านั้น อันจะเป็นเพียงกิจรยาของผู้ประมาท แต่พึงอาศัยกำลังที่ได้จากการบำเพ็ญพระราชกรณียกิจของพระองค์แล้วมีความหมั่นเพียรลุกขึ้นมา อาศัยกำลังหนุนจากผลงานแห่งพระราชกรณียกิจนั้น ทำการสร้างสรรค์ความดีงามและบำเพ็ญประโยชน์สุขแก่ชีวิตแก่ชุมชน และแก่สังคมประเทศชาติยิ่งขึ้นไป

ชาวไทยพึงระลึกอยู่เสมอว่า ประเทศชาติจะประชาชนจะต้องไม่ประมาท หรือว่าประเทศชาติจะพินาศต้องไม่ประมาท

สมเด็จพระเจ้าช่วยเราทั้งหลาย ก็เพื่อให้เรามีกำลังสร้างสรรค์ครอบครัวของเรา สร้างสรรค์ชุมชนของเรา ประเทศชาติ ท่านช่วยเรา เพื่อให้เราช่วยกันสร้างสรรค์และประเทศชาติ

สมเด็จพระเจ้าไม่ประมาทแล้ว เราทั้งหลายก็ต้องไม่ด้วย

ด้วยการปฏิบัติเช่นนี้ ประชาชนทั้งหลายก็จะบูชาสมเด็จย่าด้วยการบูชาอย่างสูงสุด พร้อมทั้งตนเป็นผู้ปฏิบัติธรรมแห่งความเป็นอยู่ด้วยความไม่ประมาทประเทศชาติก็จะเจริญวัฒนาอย่างถูกต้อง เป็นผลอุปมาพารม

ขออำนาจพระราชาศุภผลที่สมเด็จพระบรมพิตรพระเจ้า ได้ทรงบำเพ็ญตลอดมา พร้อมทั้งบุญกุศลที่ปทุมเหล่าร่วมกันประกอบโดยเสด็จพระราชกุศล จุลลัมภกดิ์ แต่สมเด็จพระบรมพิตร สมเด็จพระศรีนคริน

อย่างไรก็ตาม ดังที่พุทธศาสนิกชนทั้งหลายย่อมทราบดี
หลักแห่งพระศาสนา การบูชาอย่างสูงสุดอันประเสริฐ
บูชาด้วยการปฏิบัติ อันเรียกว่า 'ปฏิบัติบูชา' การที่
สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรง
องค์บำเพ็ญความเสียสละ สงเคราะห์ ช่วยเหลือ
ทั้งหมดนั้น ก็เพื่อเป็นฐานเกื้อหนุนให้ประชาชนเหล่า
ถดำเนินชีวิตที่ดีงามและนำสิ่งที่พระราชทานไปใช้สร้าง
ประโยชน์สุขยิ่งขึ้นไป เป็นการสืบทอดและสานต่อพระ
พระราชกรณียกิจให้บรรลุผลสมดังพระหฤทัยมุ่งหมาย

นัยดังวิสัยทัศน์นี้ ประชาชนผู้จงรักภักดี หากปรารถนา
เคารพบูชาแด่พระองค์สมเด็จพระอัยยิกาให้สมบูรณ์ เป็น
ทางแท้จริงสูงสุด ก็ไม่พึงหยุดอยู่เพียงแค่เป็นผู้สพ
จากการบำเพ็ญความสงเคราะห์ของพระองค์เท่า
เป็นเพียงกิริยาของผู้ประมาท แต่พึงอาศัยกำลังที่ได้
กัญพระราชกรณียกิจของพระองค์แล้วมีความหมั่นเพียร
อาศัยกำลังหนุนจากผลงานแห่งพระราชกรณียกิจนั้น
สรรค์ความดีงามและบำเพ็ญประโยชน์สุขแก่ชีวิต
และแก่งคมประเทศไทยยิ่งขึ้นไป

ชาวไทยพึงระลึกอยู่เสมอว่า ประเทศชาติจะเจริญได้
ประชาชนจะต้องไม่ประมาท หรือว่าประเทศชาติจะพัฒนาชาว
ประชาต้องไม่ประมาท

สมเด็จพระอัยยิกาช่วยเราทั้งหลาย ก็เพื่อให้เรามีกำลังที่จะสร้าง
สรรค์ครอบครัวของเรา สร้างสรรค์ชุมชนของเรา ตลอดจน
ประเทศชาติ ท่านช่วยเรา เพื่อให้เราช่วยกันสร้างสรรค์ชุมชน
และประเทศชาติ

สมเด็จพระอัยยิกาก็ไม่ประมาทแล้ว เราทั้งหลายก็ต้องไม่ประมาท
ด้วย

ด้วยการปฏิบัติเช่นนี้ ประชาชนทั้งหลายก็จะเชื่อว่า ได้
บูชาสมเด็จพระอัยยิกาด้วยการบูชาอย่างสูงสุด พร้อมทั้งตนเองก็เชื่อว่า
เป็นผู้ปฏิบัติธรรมแห่งความเป็นอยู่ด้วยความไม่ประมาท และ
ประเทศชาติก็จะเจริญวัฒนาอย่างถูกต้อง เป็นผลประสาธน์แห่ง
อัปมาทธรรม

ขออำนาจพระราชกุศลที่สมเด็จพระบรมปิตรพระราชสมภาร-
เจ้า ได้ทรงบำเพ็ญตลอดมา พร้อมทั้งบุญกิริยาที่ประชาชนทุก
หมู่เหล่าร่วมกันประกอบโดยเสด็จพระราชกุศล จงอำนวยผล
สัมฤทธิ์ แต่สมเด็จพระบรมปิตร สมเด็จพระศรีนครินทราบรม-

ราชชนนี เพื่อทรงเจริญยิ่งด้วยพระราชสุขสมบัติ โดยควรแก่พระราชฐานะในพระราชคติวิสัยสมตามพระราชอุทิศทุกประการ

ในวสานแห่งพระธรรมเทศนา พระสงฆ์ผู้ได้รับอาราธนา จักทำคณสาธยายสวดคาถาธรรมบรยาย เพื่อเพิ่มพูนอัปมาทธรรม ในมหาสมามณ ณ กาลบัดนี้

ขอถวายพระพร

คำอธิบายเพิ่มเติม

(บทพระธรรมเทศนาเดิมยาวกว่าที่นำมาลงข้างต้น เห็นว่าใช้เวลามากเกินไป จึงตัดออกบ้าง ย่อลงบ้าง แต่เห็นว่าส่วนนั้นๆ อาจช่วยเสริมความให้ชัดยิ่งขึ้น จึงนำมาลงไว้ต่อไปนี้ : ๑ และ ๒ เป็นส่วนที่ตัดออกไป ๓ เป็นส่วนที่ได้ย่อลงเป็นย่อหน้าเดียว)

๑ สตินั้น ทำงานร่วมกันกับปัญญา โดยเฉพาะปัญญาที่เรียกว่าสัมปชัญญะ ปัญญาที่เข้าใจมองเห็นตระหนักรู้ในสิ่งใดว่าถูกต้องดีงามเป็นคุณเป็นประโยชน์ จะนำไปสู่ความเจริญอกงาม สติก็จะถึงถึงสิ่งนั้น และตั้งจิตไว้ให้อยู่ให้ดำเนินไปหรือ

ให้ทำสิ่งนั้น ปัญญาที่เข้าใจมองเห็นตระหนักรู้ว่าสิ่งใดเป็นโทษ จะนำไปสู่ความเสื่อมเสียหาย สติก็จะถึงถึงสิ่งใดที่จิตไว้ไม่ยอมให้ปล่อยตัวปล่อยใจไกลตามสิ่งนั้นไป

๒ หนึ่ง โอกาสที่จะกระทำสิ่งถูกต้องดีงามเป็นประโยชน์ให้สำเร็จ และจะทำได้มากน้อยเพียงไร ย่อมกาลเวลา หากปล่อยเวลาผ่านไป ย่อมหมายถึงการโอกาส แห่งการทำความดีงามและการสร้างประโยชน์ในทางตรงข้าม ถ้าปล่อยตัวปล่อยใจไปในทางงาม หรือในทางแห่งความเสื่อมเสียหาย กาลเวลาจะหมายถึงการสะสมเพิ่มพูนสิ่งชั่วร้ายและความเสื่อมตัวเพิ่มทวี

ยิ่งกว่านั้น กาลเวลาที่ผ่านไป ย่อมหมายถึงความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นต่อเนื่องไปตามเหตุปัจจัยอันปรากฏทั้งหลายว่าเป็นความไม่เที่ยงแท้ ไม่มั่นคงแน่นอน 'หลายรอบตัวบุคคลก็ดี ผู้คนที่แวดล้อมก็ดี ตลอดของตนเอง ย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ด้วยสติจึงตื่นตัวตระหนักรู้ว่า ไม่อาจจะนอนใจหรือวางใจเวลาผ่านไปเปล่ามิได้ จึงต้องชวนขยายเร่งรัดจัด

เพื่อทรงเจริญยิ่งด้วยพระราชสุขสมบัติ โดยควรแก่
ฐานะในพระราชคติวิสัย สมตามพระราชอุทิศทุกประการ
เอวสานแห่งพระธรรมเทศนา พระสงฆ์ผู้ได้รับ
จักทำคณสาธยายสวดคาถาธรรมบรรยาย เพื่อเพิ่ม
พาทธรรม ในมหาสมาคม ณ กาลบัดนี้
ถวายพระพร

คำอธิบายเพิ่มเติม

พระธรรมเทศนาเดิมนานกว่าที่นำมาลงข้างต้น เห็นว่าจะ
เกินไป จึงตัดออกบ้าง ย่อลงบ้าง แต่เห็นว่าส่วนนั้นๆ
มีความให้ชัดยิ่งขึ้น จึงนำมาลงไว้ต่อไปนี้ : ๑ และ ๒
ตัดออกไป ๓ เป็นส่วนที่ได้ย่อลงเป็นย่อหน้าเดียว)
ดังนั้น ทำงานร่วมกันกับปัญญา โดยเฉพาะปัญญาที่
ปัญญะ ปัญญารู้เข้าใจมองเห็นตระหนักรู้ในสิ่งใดว่า
เป็นคุณเป็นประโยชน์ จะนำไปสู่ความเจริญของ
ระลึกถึงสิ่งนั้น และตั้งใจไว้ให้อยู่ให้ดำเนินไปหรือ

ให้ทำสิ่งนั้น ปัญญารู้เข้าใจมองเห็นตระหนักรู้ว่าสิ่งใดชั่วร้าย
เป็นโทษ จะนำไปสู่ความเสื่อมเสียหาย สติก็ระลึกนึกได้ ตั้ง
จิตไว้ไม่ยอมให้ปล่อยตัวปล่อยใจไหลตามสิ่งนั้นไป

๒ หนึ่ง โอกาสที่จะกระทำสิ่งถูกต้องดีงามเป็นคุณเป็น
ประโยชน์ให้สำเร็จ และจะทำได้มากน้อยเพียงไร ย่อมขึ้นต่อ
กาลเวลา หากปล่อยเวลาผ่านไป ย่อมหมายถึงการสูญเสีย
โอกาส แห่งการทำความดีงามและการสร้างสรรค์คุณ
ประโยชน์ในทางตรงข้าม ถ้าปล่อยตัวปล่อยใจไปในทางไม่ดีไม่
งาม หรือในทางแห่งความเสื่อมเสียหาย กาลเวลาที่ผ่านไปก็
หมายถึงการสะสมเพิ่มพูนสิ่งชั่วร้ายและความเสื่อมให้ขยาย
ตัวเพิ่มทวี

ยิ่งกว่านั้น กาลเวลาที่ผ่านไป ย่อมหมายถึงความเปลี่ยนแปลง
ที่จะเกิดมีขึ้นต่อเนื่องไปตามเหตุปัจจัยอันปรากฏแก่มนุษย์
ทั้งหลายว่าเป็นความไม่เที่ยงแท้ ไม่มั่นคงแน่นอน ไม่ว่าสิ่งทั้ง
หลายรอบตัวบุคคลก็ดี ผู้คนที่แวดล้อมก็ดี ตลอดจนแม้ชีวิต
ของตนเอง ย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ด้วยเหตุนี้ผู้ที่มี
สติจึงตื่นตัวตระหนักรู้ว่า ไม่อาจจะนอนใจหรือวางใจ จะปล่อย
เวลาผ่านไปเปล่ามิได้ จึงต้องชวนขวยเร่งรัดจัดดำเนินการ

ทำสิ่งที่ควรทำ เว้นสิ่งที่ควรเว้น สร้างเสริมสิ่งที่ควรสร้างเสริม และแก้ไขปรับปรุงสิ่งที่ควรแก้ไขปรับปรุง ป้องกันแก้ไขเหตุปัจจัยส่วนร้าย และส่งเสริมเหตุปัจจัยฝ่ายดี เพื่อหลีกเลี่ยงความเปลี่ยนแปลงในทางเสื่อม และให้เกิดมีแต่ความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีงามเป็นความเจริญมั่นคง ทั้งนี้จะสำเร็จได้เพียงใด ย่อมขึ้นต่อปัญญาที่รู้เหตุปัจจัย และวิสัยแห่งความเพียรพยายามที่จะกระทำให้มีให้เป็น

๓ สิ่งกลุ่มบางประเภท มีคุณประโยชน์บ้าง ถ้ารู้จักใช้ให้ถูกต้อง และจำกัดให้พอดี เช่น การสนุกสนานบันเทิง รวมทั้งดนตรีและกีฬา ที่ไม่เป็นโทษเป็นพิษเป็นภัยหรือก่อความเดือดร้อนเบียดเบียนใคร หากรู้จักใช้ นอกจากเป็นที่พักจิตใจคลายทุกข์แล้ว ยังอาจอำนวยความสะดวกอย่างอื่น เช่น การพัฒนาสุขภาพร่างกาย และส่งเสริมการใช้ปัญญา แต่ต้องให้อยู่ในขอบเขต ไม่เกินพอดี ดังที่ได้กล่าวแล้ว

แม้แต่ความเชื่อถือทางศาสนา บางครั้งบางระดับก็เป็นสิ่งกลุ่มจิตประเภทหนึ่ง ดังที่พูดกันว่า ศาสนาเป็นที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ โดยเป็นเครื่องปลอบประโลมให้ผ่อนคลายความทุกข์ เช่น ความเชื่อในเทพเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และไสยศาสตร์ทั้ง

หลาย แต่ในเรื่องนี้จะต้องปฏิบัติด้วยความระมัดระวัง ถ้าติดเพลินหมกมุ่นอยู่ ก็จะเกิดความหมายแห่งความเฝ้าจิตประโลมใจให้มีกำลัง แต่จะกลายเป็นการหวังพึ่งอำนาจลึกลับจากภายนอก กลายเป็นการมีสภาพจิตอ่อนแอ โอนภาระ ไม่สู้ปัญหา จึงจะต้องระวังมิให้ความเชื่อศาสนา กลายเป็นที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจประเภทดังลุ่มหลงหมกมุ่นวนเวียนอยู่ในวังวนแห่งโมหะ หลุดพัฒนาชีวิตต่อไป แต่ต้องให้ศาสนาเป็นที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจที่เหนียวขึ้นดิ่งขึ้น ช่วยให้ประชาชนมีหลักที่เฝ้าเพื่อจะได้พัฒนาก้าวหน้าต่อไป

ในทำนองเดียวกัน มิใช่เฉพาะความหวังพึ่งอำนาจลึกลับของสิ่งศักดิ์สิทธิ์เท่านั้น แม้การหวังพึ่งผู้อื่นที่เฝ้าด้วยกัน ก็มักกลายเป็นสิ่งกลุ่มที่นำไปสู่ความประมาท

แม้สิ่งที่ดีงามประเสริฐ เป็นส่วนแห่งการปฏิบัติสูงขึ้นไป ก็อาจนำมาใช้เป็นสิ่งกลุ่ม และถ้าไม่รู้จักพอ ตั้งแห่งความประมาทได้ ดังเช่น สมาธิที่เป็นองค์ธรรมปัจจัยสำคัญที่จะนำก้าวหน้าไปสู่จุดหมายของไตรสิกขา นำมาใช้เป็นเครื่องหาความสุขความสงบทางจิตใจ ฯ

แม้สิ่งที่ดึงดูดประเสริฐ เป็นส่วนแห่งการปฏิบัติธรรมที่
สูงขึ้นไป ก็อาจนำมาใช้เป็นสิ่งกล่อม และถ้าไม่รู้จักพอดีก็เป็นที
ตั้งแห่งความประมาทได้ ดังเช่น สมာธิที่เป็นองค์ธรรม อันเป็น
ปัจจัยสำคัญที่จะนำก้าวหน้ไปสู่จุดหมายของไตรสิกขา แต่ถ้า
นำมาใช้เป็นเครื่องหาความสุขความสงบทางจิตใจ พอลืมทุกข์

ลืมนปัญหาไปได้ ก็อาจทำให้หยุดจมตกลูในความประมาท อาจเลยเถิดไปไกลจนเป็นอย่างฤาษีชีไพรที่ชำนาญสมาธิ มัวเล่นฌานกีฬา ทำเวลาให้หมดๆ ไปกับสิ่งกล่อมใจ ไม่ได้แก้ปัญหายังมีอยู่จริงในโลกและชีวิต หรือแม้ในการปฏิบัติในแนวทางของวิปัสสนา ถ้าปลงอนิจจัง แล้วสบายใจ คลายทุกข์ ใจสุขสงบลงได้ อาจกลายเป็นเพียงเครื่องกล่อมจิต เช่นเดียวกันั้น

ดังนั้น การปฏิบัติแม้ตั้งามประเสริฐทั้งหลาย ก็พึงรู้ขอบเขตความพอดี และให้เป็นสัมมาปฏิบัติ คือรู้จักใช้ให้ถูกต้อง เช่น ใช้เพียงเป็นที่พักใจชั่วคราว เพื่อฟื้นฟูกำลังความสดชื่นที่จะเดินทางก้าวหน้าต่อไป โดยหมั่นใช้เกณฑ์ตัดสินที่สำคัญคอยตรวจสอบการปฏิบัติของตน ไม่ให้ตกหล่นผิดพลาดจากหลักแห่งสิกขา แต่ต้องให้สอดคล้องเกื้อหนุนสิกขานั้น คือ ให้เป็นการปฏิบัติที่เป็นส่วนเสริมที่จะทำให้ชีวิต ทั้งความประพฤติ จิตใจ และปัญญา เจริญพัฒนายิ่งขึ้นไปจนกว่าจะสมบูรณ์.